

คณะกรรมการนักศึกษา เนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๘

ละเมิด

ความรับผิดเพื่อละเมิด แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

1. การกระทำของตนเอง มาตรา 420 , 423 , 428 , 432
2. การกระทำของผู้อื่น มาตรา 425 , 427 , 429 , 430
3. ความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน มาตรา 433 , 434 , 436 , 437

ความรับผิดเพื่อการละเมิดโดยการกระทำของตนเอง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 มีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ใดกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
- 2) กระทำต่อผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย
- 3) เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย และ
- 4) ผลที่เกิดขึ้น สัมพันธ์ กับการกระทำ

ผู้ใด ต้องเป็นการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผู้เยาว์ คนวิกลจริตหรือผู้ไร้ความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งบุคคลที่ศาลสั่งให้ล้มละลาย ด้วย ส่วนนิติบุคคลนั้น ให้พิจารณาจากการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลนั้นๆ เป็นเกณฑ์การกระทำของผู้แทนนั้นต้องอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นด้วย

การกระทำ คือการเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการเคลื่อนไหวนั้น และผู้กระทำสามารถบังคับการเคลื่อนไหวนั้นได้ด้วย ถ้าหากการเคลื่อนไหวนั้นเกิดขึ้นโดยไม่รู้สำนึกก็ไม่ถือว่าเป็นการกระทำ เช่น คนป่วย , คนบ้าจี้ , ละเมอ , ไม่รู้เคียงสา เป็นต้น

การกระทำ ยังรวมถึงการงดเว้นการกระทำอันเป็นผลให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย เช่น

- 1) หน้าที่ที่ที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร สามีภรรยามีหน้าที่เลี้ยงดูซึ่ง กันและกัน บุตรมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดา
- 2) หน้าที่ตามสัญญา เช่น รับจ้างเป็นที่เลี้ยง , รับจ้างสร้างบ้าน , รับจ้างเป็นยาม
- 3) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตน เช่น ช่วยคนพิการให้ว่ายน้ำข้ามฝั่งแต่ช่วยไม่ตลอดเมื่อคนพิการจมน้ำ คนช่วยจะต้องรับผิดชอบ เป็นต้น

จงใจ คือ รู้สำนึกถึงผลเสียหายอันเกิดจากการกระทำของตนแต่มิได้หมายเลยไปถึงว่าต้องเจาะจงให้เกิดผลเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นโดยเฉพาะ (คือรู้ว่าการกระทำนั้นเกิดผลเสียหายแก่คนอื่นก็เป็นการเพียงพอแล้ว ส่วนผลเสียหายจะมากหรือน้อยเพียงใดนั้นมีใช่เป็นข้อสำคัญ)

ประมาทเลินเล่อ คือ ไม่จงใจ แต่ไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นอาจใช้ความระมัดระวังได้แต่หาได้ใช้ไม่ ซึ่งต้องพิจารณาจากสาเหตุอื่นๆ ประกอบด้วยเช่น อายุ สภาพวิสัยภายนอก,ภายใน , เพศ เป็นต้น

การกระทำโดยผิดกฎหมาย คือ การกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ ย่อมไม่ผิดกฎหมาย เช่น บิดามารดามีสิทธิที่จะลงโทษบุตรตามสมควร , ครูมีอำนาจลงโทษศิษย์ (ต้องทำในกรอบของกฎหมาย)

ฎีกา ที่นำสนใจ 2205-2206/2542 , 2637/2542 , 3480/2542 , 7807/2542 , 292/2542 , 1795/2541 , 592/2540 , 1600/2540, 1581/2538 , 4843/2540 , 6114/2540

ป.พ.พ. มาตรา 421 บัญญัติถึงการกระทำละเมิดโดยการใช้อิทธิกีนส่วนหรือแก่งผู้อื่นก็เป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย เช่นเดียวกัน อาจสรุปได้ ดังนี้

- 1) ผู้กระทำมีสิทธิ ถ้าไม่มีสิทธิและกระทำผิดกฎหมาย ย่อมเป็นละเมิด
- 2) สิทธิของผู้กระทำนั้นต้องเป็นสิทธิซึ่งมีกฎหมายรับรองโดยเฉพาะ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง เป็นต้น

3) ผู้กระทำให้สิทธินั้นโดยแกล้งให้เขาเสียหาย (ถ้าใช้สิทธิโดยไม่แกล้งหรืออยู่ในส่วนแม้บุคคลอื่นๆ จะได้รับความเสียหาย ก็ไม่ถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใดเพราะความเสียหายเป็นผลธรรมดาแห่งการใช้สิทธินั้น ดังนั้น กรณีจะเข้ามาตรา 421 นั้นจะต้องเป็นการแกล้งโดยผู้กระทำให้มุ่งต่อผล คือความเสียหายอันเกิดแก่ผู้อื่นฝ่ายเดียว

ฎีกาที่น่าสนใจ 780/2538 ,220/2538 ,1929/2538 ,3815/2540 ,2299/2541

การกระทำโดยมีอำนาจไม่เป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย มีดังนี้

- 1) มีอำนาจกระทำโดยกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง
- 2) มีอำนาจกระทำตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- 3) มีอำนาจกระทำได้ตามสัญญา
- 4) มีอำนาจกระทำและได้รับนิรโทษกรรม
- 5) มีอำนาจกระทำได้ เพราะได้รับความยินยอมของผู้เสียหาย

หลักเกณฑ์ การให้ความยินยอม

- 1) ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นผู้ถูกระทำ หรืออาจเป็นผู้ที่มีอำนาจให้ความยินยอมแทน
- 2) การให้ความยินยอมต้องให้แก่ผู้กระทำโดยตรง
- 3) การให้ความยินยอมต้องให้ก่อนหรือขณะกระทำผิดเท่านั้น
- 4) การให้ความยินยอมนั้น แม้ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นความผิดอาญาก็ตามก็ไม่ทำให้เป็นละเมิด
- 5) การให้ความยินยอมต้องให้โดยสมัครใจปราศจากเจตนาวิปริตทั้งปวง
- 6) การให้ความยินยอมอาจเกิดจากสัญญาได้ แม้นิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะหรือแม้แต่ใช้บังคับไม่ได้ก็ตาม
- 7) การให้ความยินยอมนั้นอาจให้โดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ การนิ่งอาจถือเป็นการให้ความยินยอมได้เช่นกัน
- 8) ความยินยอมนั้นจะถอนเสียเมื่อใดก็ได้ ถ้าถอนแล้วยังฝืนทำเป็นละเมิด

ความเสียหาย

- 1) ต้องเป็นความเสียหายตามกฎหมาย
- 2) ต้องเป็นความเสียหายต่อบุคคลอื่น และ
- 3) ต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน (อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้หรือไม่ก็ได้)

ประเภทของความเสียหาย

- 1) ชีวิต ต้องตาย
- 2) ร่างกาย แขนหัก ฟันหลุด
- 3) อนามัย ทำให้เสียสุขภาพ จาก กลิ่น คว้น เสียง สี แสง เป็นต้น
- 4) เสรีภาพ การห้ามไม่ให้เคลื่อนไหว
- 5) ทรัพย์สิน ไม่จำเป็นต้องกระทำต่อเจ้าของกรรมสิทธิ์เท่านั้น
- 6) สิทธิ เช่น สิทธิในสัมปทาน เป็นต้น

ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ บุคคลที่จะฟ้องผู้ทำละเมิดได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ เท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

- 1) ทฤษฎีเงื่อนไข ถ้าไม่มีการกระทำผลไม่เกิด แสดงว่าผลย่อมเกิดจากการกระทำ
- 2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม เหตุที่ตามปกติย่อมเกิดผลนั้นจริงอย่างที่ผู้กระทำนั้นต้องรับผิดชอบ และไม่ต้องรับผิดชอบไปกว่าผลที่ผลที่ควรจะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง

ความเสียหายนั้นต้องเป็นผลโดยตรง และไม่ไกลไปกว่าเหตุให้พิจารณาจนถึงเหตุแทรกแซงด้วยว่าจะมาตัดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอันควรจะเกิดหรือไม่ ถ้าตัดแสดงว่าผลไม่สัมพันธ์กับการกระทำ

การหมิ่นประมาททางแพ่ง มาตรา 423 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) มีการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย คือ ผู้กระทำได้กระทำให้ว่าด้วยวิธีใดๆที่แสดงความหมายเป็นที่เข้าใจแก่บุคคลที่สาม
- 2) ต้องเป็นข้อความอันฝ่าฝืนความจริง(เพราะความจริงไม่ใช่ 423)
- 3) ผู้กล่าวหรือไขข่าวควรจะรู้ว่าข้อความนั้นไม่เป็นความจริง
 - เป็นแสดงข้อความไม่ว่าวิธีใดๆเช่น ภาษายับ , เพจเจอร์ , จอคอมพิวเตอร์ , จดหมาย เป็นต้น
 - มาตรา 423 นั้น ผู้กระทำให้ , จงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ได้
 - ถ้าฝ่าฝืนต่อความจริงแล้ว แม้ไม่มีใครเชื่อก็ผิด
 - ข้อความที่กล่าวนั้นต้องยืนยันข้อเท็จจริง มิใช่คำด่า , คำเปรียบเปรย , คำคาดคะเน , พุคส์ล้อเล่น
 - บุคคลที่สาม คือ บุคคลอื่นนอกจากผู้กล่าว หรือพวกของผู้กล่าว ได้ทราบและเข้าใจความหมายของผู้กล่าว
 - ผู้ร่วมกระทำการละเมิด ม. 423 สามิ ภรรยา ผู้เอบดู แอบรู้ แอบเห็น ซึ่งนอกเหนือความหมายของผู้กล่าวไม่เป็นบุคคลที่สาม
 - บุคคลที่สาม ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่ประสงค์จะบอกกล่าวข้อความนั้นโดยตรงก็ได้
 - การกล่าวหรือไขข่าวนั้น ต้องมีผู้เข้าใจว่า หมายถึงผู้เสียหาย
 - ต้องเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ หรือทางทำมาหาได้ทางเจริญของบุคคลอื่น ใ้ความเกี่ยวกับเรื่อง ทางครอบครัว , ฐานะ , โรค , เป็นต้น และข้อความที่กล่าวนั้นต้องถึงผู้เสียหาย ถ้ากล่าวถึงกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งหมดทั้งกลุ่ม อาจจะเรียกว่าเป็นผู้เสียหายไม่ได้ และ ข้อความที่กล่าวหรือไขข่าวนั้น จะต้องเป็นที่เข้าใจต่อผู้รับ ถ้ากล่าวเป็นภาษาต่างประเทศที่ผู้รับไม่เข้าใจ หรือหูหนวก ตาบอด ไม่อาจรับรู้ข่าวสารได้ ไม่เข้าใจ ถือไม่ได้ว่าเป็นความผิดตามมาตรา 423

- ควรรู้ว่าไม่จริง ต้องอาศัยพฤติการณ์ต่างๆประกอบด้วย ถ้าตนเองมิได้มีส่วนได้เสีย หรือไม่ประโยชน์ต่อหมู่คณะด้วยแล้ว ก็ไม่จำเป็นเอาเรื่องนั้นๆมาเผยแพร่ หรือถ้าเป็นเรื่องของผู้อื่น โดยแท้ ก็ไม่ควรเอาเรื่องของเขา มาพูดให้คนอื่นรับรู้ ถือว่าตนควรรู้ได้ ตนจะต้องรับผิดชอบ

- ข้อความที่ควรกล่าวนั้นหากเป็นการดูหมิ่นซึ่งหน้า ตาม มาตรา 393 (อาญา) เช่น 'ไอ้เหี้ย' , 'ไอ้สัตว์' , 'ไอ้เนรค' 'ไอ้หน้าหม้อ ฯลฯ ถือเป็นการละเมิด

ข้อยกเว้นความรับผิด ตามมาตรา 423 วรรคท้าย

- 1) เพราะมีทางได้เสียโดยชอบในการส่งข่าวสาร คือ ต้องเป็นการส่งข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับข่าวสาร โดยเฉพาะ
- 2) ผู้ส่งข่าวมิได้รู้ได้ว่าข้อความที่ตนส่งไปนั้นเป็นความจริง แม้การที่ผู้ส่งสารนั้นไม่รู้เกิดจากความประมาทเลินเล่อของตนก็ตาม และ
- 3) ผู้ส่งข่าวสารและผู้รับข่าวสารมีทางได้เสียโดยชอบในการส่งสารนั้น
 - การถามค่านพยาบาลในศาลได้รับยกเว้น เพราะเป็นการชั่งน้ำหนักพยานนั้น

ความรับผิดของผู้ว่าจ้างทำของมาตรา 428

โดยปกติผู้ว่าจ้างไม่ต้องรับผิดในเรื่องละเมิดของผู้รับจ้าง ในระหว่างทำการที่ว่าจ้างเป็นเรื่องความรับผิดของผู้รับจ้างเองที่มีต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่ผู้ว่าจ้างเองจะได้ทำความผิดทางละเมิดเกิดขึ้น ในการที่ว่าจ้างนั้น ผู้ว่าจ้างจึงต้องรับผิด

ข้อยกเว้นให้ผู้ว่าจ้างต้องรับผิด มีอยู่ 3 กรณี คือ

- 1) ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในส่วนการทำงานที่สั่งให้ทำ
- 2) ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในคำสั่งที่ตนให้ไว้ (ตัวการทำงานไม่เป็นละเมิด)
- 3) ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในการเลือกหาผู้รับจ้าง

ข้อสังเกต ซึ่งทั้ง 3 กรณีดังกล่าวไม่ใช่รับผิดร่วมกับผู้รับจ้างแต่อย่างใด แต่ถ้ามีข้อเท็จจริงว่ามีกรร่วมกันทำละเมิดตามม.432 ก็ต้องร่วมกันรับผิด

- ม. 428 ใช้กับเรื่องจ้างทำของเท่านั้น เพราะเป็นการกระทำ ๆ ของตนเอง
- เมื่อผู้ว่าจ้างใช้คำสั่งใหม่ไปแล้ว จะไล่เบี่ยงจากผู้รับจ้างไม่ได้
- ต้องเป็นความรับผิดของผู้ว่าจ้างอันเกี่ยวกับสัญญาจ้าง ทำของเท่านั้น

การร่วมกันทำละเมิด มาตรา 432

- เป็นเรื่องบุคคลหลายคนร่วมกันทำละเมิด ไม่ใช่เรื่องใช้บุคคลเป็นเครื่องมือในการทำละเมิด
- กรณีบุคคลหลายคนได้ทำละเมิด แต่ถ้าหากไม่ใช่กรณีร่วมกันทำละเมิด และความเสียหายแยกกันได้ ต้องรับผิดชอบคนต่างทำ
- การร่วมกระทำละเมิด ต้องเป็นการกระทำโดยมีเจตนาหรือความมุ่งหมายพร้อมกัน ไม่ใช่เพียงแต่มีเจตนาทำนองเดียวกัน หรือกระทำละเมิดในเวลาเดียวกัน
- เมื่อเกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นแล้ว ในระหว่างผู้ร่วมกันทำละเมิดด้วยกันอาจแบ่งส่วนความรับผิดชอบกันได้ แต่ความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายต้องร่วมกัน
- ประมวลด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ใช่ร่วมกันทำละเมิด
- มาตรา 423 วรรคแรก แม้จะไม่วิวัดได้แน่ชัดว่า ในพวกที่ร่วมกันทำละเมิดนั้น ใครเป็นผู้ก่อความเสียหายอันใด ผู้ที่ร่วมกันทำละเมิดนั้น ก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน (แต่ต้องให้ความว่าเป็นการร่วมกันเสียก่อน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ)
- มาตรา 432 วรรคสอง การยุยงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการทำละเมิด มิใช่เรื่องร่วมกันละเมิดแต่กฎหมายให้ถือว่าเป็นการร่วมกันทำละเมิด เช่น ผู้ยุยงส่งเสริม จ้าง วาน ชู ยั่วให้โกรธ หลอกให้เข้าใจผิด ช่วยเหลือ นำไปส่ง ให้ยืมอาวุธ เปิดหน้าต่าง แต่ไม่ร่วมถึงการช่วยเหลือภายหลังการกระทำผิดแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5309/2539 โจทก์ทั้งสองฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ลูกจ้างของจำเลยที่ 2 กับ จำเลยที่ 3 ลูกจ้างของจำเลยที่ 4 และที่ 5 ต่างขับรถชนกันโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ ล. ภริยาของ โจทก์ที่ 1 และ ม.มารดาของ โจทก์ที่ 2 ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ 2 ยื่นคำให้การว่า จำเลยที่ 3 เป็นฝ่ายประมาทฝ่ายเดียว กรณีจึงไม่ต้องด้วย ป.พ.พ. มาตรา 432 เพราะจำเลยที่ 1 และ จำเลยที่ 3 มิได้ร่วมกันทำละเมิด ทั้งการที่บุคคลหลายคนร่วมกันทำละเมิดกฎหมายก็บัญญัติให้ร่วมกันรับผิดชอบ ไม่ใช่แยกความรับผิดชอบ เมื่อศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 1 ประมาทฝ่ายเดียว แต่จำเลยที่ 3 มิได้ประมาทด้วย จำเลยที่ 2 กลับยื่นอุทธรณ์ว่าจำเลยที่ 1 มิได้ประมาทเพียงแต่ฝ่ายเดียว แต่จำเลยที่ 3 เป็นฝ่ายประมาทร่วมด้วยโดยมิได้อุทธรณ์ว่าจำเลยที่ 2 จะต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลยที่ 1 เพียงไร และจำเลยที่ 3 จะต้องแบ่งความรับผิดชอบต่อโจทก์ทั้งสองเพียงไร การที่ศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 3 ประมาทด้วยหรือไม่ ย่อมไม่มีประโยชน์

ความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 425 นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกรณีลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการทำงานที่จ้าง ซึ่งต่างกับมาตรา มาตรา 428 ในเรื่องจ้างทำของ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ลูกจ้างกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น

ความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลอื่น

ตามป.พ.พ.มาตรา 425 เป็นเรื่องการจ้างแรงงาน ซึ่งนายจ้างจะต้องร่วมรับผิดชอบ เมื่อลูกจ้างได้กระทำไปในทางที่จ้าง และมีความแตกต่างจากมาตรา 428 ซึ่งเป็นเรื่องการจ้างทำของ มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) ลูกจ้างทำละเมิดต่อบุคคลอื่น
- 2) ลูกจ้างทำละเมิดในระหว่างที่เป็นลูกจ้าง และ
- 3) ลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการทำงาน

นายจ้างจะต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้าง เมื่อปรากฏว่าครบองค์ประกอบดังกล่าว

ข้อสังเกต

- 1) การที่จะเป็นนายจ้างและลูกจ้างกันนั้นดูได้จากกรณีการให้สินจ้าง ไม่กำหนดเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนก็ได้ แม้จ่ายสินจ้างให้เป็นรายเที่ยว ก็ถือว่าเป็นลูกจ้างได้ ไม่ว่าจะจ่ายแบบเหมาด้วยหรือไม่ก็ตาม
- 2) ต้องทำงานให้นายจ้างและอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายจ้าง แม้นายจ้างจะสั่งให้ไปรับใช้ทำงานให้แก่บุคคลอื่นก็ตาม ถือว่าอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายจ้าง
- 3) นายจ้างรับบุคคลเข้าทำงาน เมื่ออยู่ในขั้นทดลองงาน ก็ถือว่าเป็นลูกจ้าง ต่างกับกรณีที่นายจ้างให้ทดลองงานก่อนรับเข้าทำงาน ซึ่งถือได้ว่าสัญญาจ้างทำงานยังไม่เกิดขึ้น

4) ลูกจ้างให้บุคคลภายนอกทำงานแทนตนโดยนายจ้างยินยอม ถือว่าบุคคลภายนอกเป็นลูกจ้าง หรือเมื่อนายจ้างไม่ยินยอม หรือฝ่าฝืนคำสั่งนายจ้าง นายจ้างก็ต้องร่วมรับผิดชอบ เพราะถือว่าลูกจ้างประมาทเลินเล่อเอง

5) กรณีนายจ้างโอนสิทธิของตนให้แก่บุคคลภายนอก ลูกจ้างยินยอม ถือว่าสัญญาจ้างสิ้นสุด นายจ้างไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ(แม้จะเป็นโอนชั่วคราวก็ตาม)

6) ข้าราชการไม่ถือเป็นลูกจ้างของทางราชการ เพราะมีกฎหมายอันให้อำนาจไว้ (ข้อสอบสมัช 57)

7) เมื่อนายจ้างเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ก็ถือว่าบุคคลนั้นเป็นนายจ้างเพิ่มขึ้น ต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้าง เช่นเดียวกับนายจ้างคนเดิม ในทางการที่จ้าง รวมถึงการกระทำทุกอย่างของลูกจ้างเพื่อให้งานที่นายจ้างได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วงไป เมื่อนายจ้างจะไม่ได้มอบหมายให้กระทำโดยตรงก็ตาม ส่วนผลละเมิดจะเกิดในเวลาปฏิบัติงานหรือไม่ก็ตาม ถ้าฟ้องของนายจ้างก็ถือว่าอยู่ในทางการที่จ้าง

1) ลูกจ้างมิได้ขับรถไปเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่ แต่ขับรถออกไปทำธุระของตัวเองหรือผู้อื่น ถือว่าอยู่นอกทางการที่จ้าง

2) ลูกจ้างขับรถไปในหน้าที่ แม้จะกระทำฝ่าฝืนคำสั่งหรือเกินคำสั่งก็ถือว่าอยู่ในทางการที่จ้าง (ซึ่งนายจ้างจะอ้างคำสั่งหรือระเบียบภายในขององค์กรมาแก้ตัวต่อบุคคลภายนอกไม่ได้)

3) เมื่อลูกจ้างออกไปปฏิบัติหน้าที่ ถือว่าอยู่ในทางการที่จ้างตลอดไปจนกว่าจะปฏิบัติงานนั้นเสร็จสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในเวลาหรือไม่ก็ตาม

4) ลูกจ้างกระทำต่อเนื่องกับงานที่ได้รับมอบหมาย ก็ถือว่าเป็นการกระทำในทางการที่จ้างด้วย

เว้นแต่ ถ้าหนี่ละเมิดระงับไปด้วยสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบในหนี่นั้นอีก หรือ ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จะผูกพันผู้เสียหายที่ต่อมาเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้าทำสัญญาเป็นผู้เสียหายเอง หรือได้รับมอบหมายจากผู้เสียหาย ให้เข้าทำสัญญานั้น หากเป็นลูกจ้างของผู้เสียหายตกลงกับลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ทำละเมิด โดยผู้เสียหายไม่ได้รับมอบหมาย เช่นนี้ มูลหนี่ละเมิดไม่ระงับ นายจ้างยังต้องรับผิดชอบ ตาม มาตรา 425

ผล เมื่อนายจ้างได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายไปแล้ว นายจ้างมีสิทธิไล่เบี่ยจากลูกจ้างได้ตาม มาตรา 426 ฎีกา 292/2542 , 3492/2542 , 4223/2542 , 7869/2542 , 1340/2541 , 2253/2539 , 7026/2538 คำสั่งใหม่ทดแทนไม่รวมถึงคำสั่งทนายความ หรือคำอุทธรณ์เนียมศาล จึงไล่เบี่ยไม่ได้

ความรับผิดชอบของตัวการ

ตาม ป.พ.พ.มาตรา 427 ตัวการคือบุคคลซึ่งได้มอบหมายหรือได้รับมอบหมาย และกิจการนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจการที่ทำแทนตัวการต่อบุคคลที่ 3 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในบังคับของมาตรา 427 เช่นเดียวกัน นิติบุคคลกับตัวแทน เป็นเรื่องมาตรา 427 ส่วนนิติบุคคลกับตัวแทน หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทน ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 427 ข้าราชการผู้ได้บังคับบัญชา กับผู้บังคับบัญชา ไม่ใช่มาตรา 427 การที่ตัวการจะต้องร่วมรับผิดชอบนั้น ผลละเมิดที่ตัวแทนได้กระทำไปนั้นต้องอยู่ในขอบเขตแห่งการเป็นตัวแทนด้วย การฟ้องคดีเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องให้ใครรับผิดชอบ หรือฟ้องทั้งคู่ก็ได้ เมื่อตัวการได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนไปแล้ว ย่อมมีสิทธิได้รับชดใช้คืนจากตัวแทน ตามมาตรา 426 ฎีกา 3492/2542 , 4223/2542 , 5545/2542 , 434/2538

ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้อนุบาล

ตาม ป.พ.พ.429 บุคคลดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องได้ความว่า ผู้เยาว์หรือบุคคลวิกลจริตได้กระทำการละเมิดเสียก่อน บิดามารดา ผู้อนุบาล จึงต้องร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1) ต้องเป็นบิดา มารดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และยังหมายความรวมไปถึงผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย แต่ผู้ปกครองไม่ใช่บิดามารดาต้องใช้มาตรา 430

2) ต้องมีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ ในขณะที่ได้กระทำละเมิด ซึ่งเป็นหน้าที่ดูแลตามกฎหมาย

3) ต้องได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลนั้น

บิดามารดามีหน้าที่พิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ (เว้นแต่เป็นการเหลือวิสัยที่จะดูแลได้) เมื่อได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนไปแล้ว ก็มีสิทธิไล่เบี่ยได้เช่นเดียวกัน มาตรา 431 บิดาหรือมารดา นั้นไม่ต้องกระทำการ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเพียงเรื่องความบกพร่องในการดูแลเท่านั้น แม้นบุตรไม่ได้กระทำละเมิดแต่บิดามารดาอาจรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวตามมาตรา 420 ได้ เด็กไม่อยู่ในความดูแลของบิดามารดา ไม่ต้องรับผิดชอบ

คามรับผิดชอบของครูบาอาจารย์ ตาม มาตรา 430 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) ผู้รู้ความสามารถกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น
- 2) ผู้รู้ความสามารถกระทำละเมิดขณะอยู่ในความดูแลของผู้รับดูแล
- 3) ผู้เสียหายเป็นฝ่ายพิสูจน์ ถ้าผู้รับดูแลนั้นมิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เมื่อใช้คำสันนิษฐานไปแล้วก็ไล่เบียดกันได้

เช่นเดียวกัน มาตรา 431

ข้อสังเกต ครูที่จะต้องรับผิดชอบหมายถึงเฉพาะครูที่ทำหน้าที่ดูแลผู้รู้ความสามารถ เช่น ถ้าจ้างครูไปสอนพิเศษที่บ้านย่อมถือว่า บิดามารดาเป็นผู้ดูแล และจะรับผิดชอบหรือไม่ดูมาตรา 429

ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้รู้ความสามารถนั้น ไม่ต้องพิจารณาว่าได้ทำละเมิดในทางการที่จ้างหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 9184/2539 จำเลยที่ 2 เป็นบิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้เยาว์ การที่จำเลยที่ 1 ไปทำละเมิดผู้อื่นจะนำ ป.พ.พ.มาตรา 430 มาใช้บังคับในส่วนที่เกี่ยวกับการที่จำเลยที่ 2 จะต้องร่วมรับผิดชอบหรือไม่ จำเลยที่ 2 เป็นผู้ปกครองดูแลจำเลยที่ 1 ต้องนำ ป.พ.พ.มาตรา 430 มาใช้บังคับในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่ 2ซึ่งเป็นบิดามารดาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการดูแลจำเลยที่ 1 บุตรผู้เยาว์ตามสมควรหน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น จำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการทำละเมิดต่อโจทก์ (ฎีกา 9184/2539 ,2118/2540 เพิ่มเติม)

คามรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันเกิดจากทรัพย์ มาตรา 433 มีหลักเกณฑ์

1. สัตว์ รวมถึงสัตว์ทุกชนิด แต่ต้องเป็นสัตว์ที่มีเจ้าของหรือมีผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ โดยไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยมิใช่มีบุคคลใช้สัตว์เป็นเครื่องมือ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบตาม มาตรา 420 อยู่แล้ว
2. โดยบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบดังกล่าวไม่จำเป็นต้องจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ
3. ในกรณีที่บุคคลที่ใช้สัตว์เป็นเครื่องกระทำละเมิด จึงอยู่ในบังคับมาตรา 420 เช่น สอนสัตว์ให้ขโมยสิ่งของ , ให้ล่า , เป็นต้น

ข้อสังเกต ความเสียหายต้องเกิดขึ้นเพราะสัตว์โดยตรง คือ สัตว์ก่อความเสียหายโดยนอกรการบังคับบัญชาของคน เช่น สัตว์ทำลายทรัพย์สินพาหนะนำโรค เสี่ยงเห่าหอน กลิ่นเน่าเหม็น แต่ไม่รวมถึงซากสัตว์

ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะสัตว์มีส่วน คือ ถ้ามีคนหรือผู้ดูแลอยู่ด้วยและบุคคลนั้นยังสามารถบังคับบัญชาสัตว์ได้ เช่นนี้ ถือว่าคนเป็นผู้ทำละเมิดเอง แต่ถ้าคนไม่สามารถควบคุมได้เรียก ถือว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์

ผู้รับผิดชอบ เจ้าของผู้รับเลี้ยงหรือรับรักษา คนใดคนหนึ่งจะต้องรับผิดชอบ มิใช่ให้รับผิดชอบร่วมกัน ถ้าหากไม่มีผู้รับเลี้ยงหรือรับรักษาเจ้าของสัตว์ก็ต้องรับผิดชอบ

4. **เจ้าของ** คือผู้มีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย ดังนั้นถ้าสัตว์ไม่มีเจ้าของเป็นสัตว์ป่าหรือสัตว์ที่เจ้าของละทิ้งแล้ว มาตรา 1319 หากไปก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นก็ย่อมเป็นบาปเคราะห์แก่ผู้เป็นเจ้าของ
5. **ผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ** คือ บุคคลที่ดูแลรักษาสัตว์ในขณะที่สัตว์ไปก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น ส่วนการได้สัตว์มาอยู่ในการดูแลจะได้มาโดยวิธีใดไม่สำคัญ เช่น ยืมมา , ขอเขามา , ลักขโมย , ถู้อิวาเสอะยามา ถือว่าเป็นผู้รับเลี้ยงทั้งสิ้น ผู้รับเลี้ยงไม่จำเป็นต้องได้ประโยชน์จากสัตว์และไม่จำเป็นต้องได้รับค่าตอบแทนจากเจ้าของสัตว์
6. **บุคคลที่จะรับผิดชอบจึงมีความหมายในตัวว่า** จะต้องเป็นผู้เลี้ยงรักษาสัตว์ในขณะที่เกิดเหตุดังนั้นเมื่อสัตว์ก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่นแล้ว ในขั้นแรกต้องพิจารณาก่อนว่าเกิดเหตุนี้มีผู้รับเลี้ยงแทนเจ้าของหรือไม่ หากมีผู้รับเลี้ยงก็ต้องรับผิดชอบ ถ้าหากไม่มีเจ้าของสัตว์ก็ต้องรับผิดชอบ เพราะหน้าที่การเลี้ยงดูรักษาสัตว์ย่อมเป็นของเจ้าของสัตว์
7. ความรับผิดชอบตามมาตรา 433 นี้ อาจเกี่ยวพันความรับผิดชอบเพื่อผู้อื่น ตาม มาตรา 425 ,427

ข้อยกเว้นความรับผิด

- 1) ได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษา เช่น ชนิด วิสัย ฤกษ์ผสมพันธ์
- 2) ความเสียหายนั้นย่อมจะเกิดขึ้น ทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้นแล้ว ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้เสียหายเอง หรือ ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย ซึ่งผู้ต้องรับผิดชอบพิสูจน์

ผู้รับผิดชอบมีสิทธิไล่เบียดได้

- 1) กรณีที่มีบุคคลที่เป็นผู้ร้ายหรือชั่วสัตว์ทำให้สัตว์ทำละเมิดผู้อื่น

2) กรณีที่มีสัตว์อื่นซึ่งมีเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงไว้แทนเจ้าของ มาเร้าหรือขู่สัตว์ ทำให้สัตว์ทำละเมิดอื่น

ข้อสังเกต การเร้าหรือขู่สัตว์นั้น มากระทำ เช่น ทำร้ายสัตว์ ป่าสัตว์ลื้อเลียน เป็นต้น ถ้าสัตว์กระทำต่อผู้เร้าหรือขู่สัตว์นั้นโดยตรงแล้ว ไม่ใช่มาตรา 433วรรคสอง แต่ปรับได้ตามพฤติการณ์อื่น ตามวรรคแรก ทำให้ผู้เป็นเจ้าของสัตว์ไม่ต้องรับผิด

การเร้าหรือขู่หากทำไปโดยมีสิทธิ ใกล้เคียงไม่ได้ เช่น หมาเข้ามาในบ้าน เจ้าของบ้านใช้ไม้ไล่ตี หมาตกใจไล่กัดบุคคลอื่น กรณีจะไล่เบียดจากผู้ไล่ตีหมาไม่ได้ ละเมิดตามมาตรา 433 วรรคสอง ไม่ใช่เป็นการจงใจหรือประมาท มิฉะนั้นเข้ามาตรา 420 ฎีกาที่นำสนใจ 1006/2510 ,591/2510 ,2488/2523 ,2628/2526

ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือน

มาตรา 434 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. โรงเรือน คือสิ่งปลูกสร้างบนดินหรือใต้ดินที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งส่วนประกอบต่างๆของโรงเรือน เช่น ประตู หน้าต่าง ลิฟท์ บันได ห้องใต้ดิน เป็นต้น
2. สิ่งปลูกสร้าง คือ สิ่งปลูกสร้างที่มีใช้โรงเรือน ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะติดที่ดินหรือไม่ติดที่ดินก็ตาม เช่น นักร้าน ภูเขาจำลอง สะพานลอย ทางด่วน ถนน เป็นต้น
3. ความเสียหายอันจะต้องรับผิดนั้น มีข้อพิจารณา คือ
 - 1) ก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่อง เช่น ใช้เหล็กไม่ถูกต้อง ปูนยังไม่จับตัว ประตูชำรุด
 - 2) บำรุงรักษาไม่เพียงพอ คือปล่อยให้ผุพังเสียหายไม่ซ่อมแซมรักษาให้อยู่ในสภาพที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย

4. ผู้รับผิด

- 1) คือผู้ครองหรือเจ้าของ แต่มีใช้ร่วมกันรับผิด คือผู้ครองจะต้องรับผิดเมื่อความเสียหายอันเกิดขึ้นเกิด เว้นแต่ ผู้ครองพิสูจน์แก้ตัวได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าของต้องรับผิดเป็นการส่วนตัวเพราะกฎหมายมิได้เปิดโอกาสให้แก่ตัวได้
- 2) แม้ขณะที่เกิดความเสียหายตนจะทอดทิ้งโรงเรือน ไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ ความรับผิดก็ต้องมีอยู่เช่น เช่นเดียวกัน เพราะยังไม่ถือว่าผลการครอบครองเสียอย่างใด

ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ครอง

1. ความชำรุดบกพร่องเกิดก่อนผู้ครอบครองเข้าครอบครอง ผู้ครอบครองแก้ตัวได้แต่ต้องได้ความว่าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันความเสียหายนั้นแล้ว
2. ถ้าผู้ครองไม่มีหน้าที่บำรุงรักษา และได้แจ้งให้เจ้าของทราบแล้ว แต่เจ้าของไม่จัดการถือว่าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว เจ้าของต้องรับผิด

ตามมาตรา 434 วรรคท้าย หมายความว่า เหตุที่เกิดความเสียหายขึ้นนี้ ผู้อื่นมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นการกระทำของเขาไม่ถึงขนาดที่เป็น การทำละเมิด แต่บุคคลดังกล่าวควรจะเป็นผู้รับผิดชอบกฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้ครองหรือเจ้าของแล้วแต่กรณีใช้สิทธิไล่เบียดจากบุคคลดังกล่าวได้เช่น ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะผู้รับจ้างปลูกสร้างผิดไปจากแปลนที่ตกลงกันไว้เป็นเหตุให้ตึกทรุดพังทับผู้อื่น

เมื่อเจ้าของหรือผู้ครองเรือนรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายไปแล้วยอมไล่เบียดจากผู้รับจ้างได้เพราะถือว่าผู้รับจ้างมีหน้าที่รับผิดชอบในการก่อให้เกิดความเสียหายนั้น กรณีหากฟ้องผู้รับจ้างตามมาตรา 420 อาจขาดองค์ประกอบ คำพิพากษาฎีกา 75/2538 , 158/2540,1358-1359/2596 , 2140/2530 ,1028/2505

ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากของตกหล่น

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 434 มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. โรงเรือน ต้องเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคล
2. ของ คือสิ่งของทุกชนิด ไม่จำเป็นของแข็ง ของเหลว แต่ไม่รวมถึงส่วนประกอบของโรงเรือนซึ่งชำรุด บกพร่องทำความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น
3. จำกัดความรับผิดเฉพาะของตกหล่นหรือทิ้งขว้างจากโรงเรือนเท่านั้น ถ้าของตกหล่นหรือทิ้งขว้างจากที่อื่นไม่ใช่ มาตรา 436
4. การตกหล่นอาจเกิดจากการกระทำของคนหรือสัตว์หรือแรงต่างๆก็ได้ แต่ต้องได้ความว่ามีใต้งใจหรือประมาทเล็กน้อย มิฉะนั้นต้องรับผิดตาม มาตรา 420

5. ผู้รับผิดชอบ คือ บุคคลผู้อยู่ในโรงเรียน คือ เจ้าของบ้านหรือหัวหน้าครอบครัว แต่ถ้าหากมีการแยกการครอบครองเป็นสัดส่วน ผู้เป็นเจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบ

6. ผู้เช่าต้องรับผิดชอบ เพราะผู้ให้เช่ามอบการครอบครองให้แล้ว(คู่มือฯ 5782/2541 , 1689/2518)

ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตราย ตามมาตรา 437 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล คือยานพาหนะทุกชนิดที่เคลื่อนที่ไปได้ด้วยกำลังเครื่องจักรกล เช่น เครื่องบิน เรือ รถยนต์ จักรยานยนต์ เป็นต้น

2. ความเสียหายต้องเกิดขึ้นขณะที่ยานพาหนะนั้นเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล แต่ถ้ายานพาหนะเคลื่อนที่ไปด้วยกำลังเครื่องจักรกล แม้เครื่องยนต์จะดับ หรือหยุดทำงานก็ยังถือว่ายานพาหนะนั้นเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลอยู่

3. ความเสียหายต้องเกิดขึ้นแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือยานพาหนะอื่นที่ไม่ได้เดินด้วยเครื่องจักรกล

4. เรือยนต์ที่โยงเรือแจวมา และทำให้เรือที่โยงมานั้นล่ม เข้ามาตรา 437 (คู่มือฯ 627/2473)

5. ผู้รับผิดชอบตามมาตรา 437 ถ้ามีผู้ครอบครองและควบคุมก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบ (คู่มือฯ 627/2486)

ผู้ครอบครอง คือ ผู้ใช้ยานพาหนะนั้นในฐานะเป็นผู้ยึดถือ ในขณะที่เกิดความเสียหาย เช่น ผู้ยืม ผู้เช่า ,ผู้เช่าซื้อ เป็นต้น

ผู้ควบคุม คือ บังคับยานพาหนะในขณะที่เกิดเหตุ

6. ผู้ขับ ต้องรับผิดชอบ (เจ้าของนอนหลับ , หรือเมา ไม่ถือเป็นผู้ครอบครองไม่ต้องรับผิดชอบ)

ข้อยกเว้นความรับผิด

1) เหตุสุดวิสัย คือเหตุธรรมชาตินอกเหนือความคาดหมายของมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครสามารถป้องกันได้เช่น น้ำท่วม ไฟป่า , แผ่นดินไหว เป็นต้น

2) ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เสียหายเอง เช่น การวิ่งตัดหน้ารถระยะกระชั้นห่าง

ความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินอันตราย โดยสภาพ ตามมาตรา 437วรรคสอง มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ เช่น ดินปืน กระแสไฟฟ้า น้ำกรด โคมบอล60 เป็นต้น

2. ทรัพย์สินอันตรายโดยมุ่งหมายที่จะใช้ เช่น บั้งไฟ ปืน มิด เป็นต้น

3. ทรัพย์สินอันตรายโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้น เช่น เครื่องจักร

ข้อสังเกต 1) ความบกพร่องเกี่ยวกับเครื่องยนต์ อุปกรณ์ต่างๆ ไม่ใช่เหตุสุดวิสัยเพราะอาจป้องกันได้อยู่ก่อน (คู่มือฯ 816/2538 , 6766/2539 ,7166/2542 ,1444/2505 ,619/2510 633/2518 ,2015/2523 ,987/2517 ,292/2542 ,4490/2542 ,2192/2542)

ค่าสินไหมทดแทนเมื่อละเมิด ตามมาตรา 438 มีดังนี้

1. มาตรา 438 นั้นให้คืนทรัพย์สิน ถ้าไม่คืนให้ชดเชยค่าเสียหาย หรือให้ชดเชยค่าเสียหาย

2. ค่าเสียหายนั้นไม่ไกลไปกว่าเหตุ โดยดูตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด และมีกฎหมายรับรองว่าผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องได้

3. ค่าซ่อมรถ ค่าเสื่อมสภาพ ค่าเช่ารถ เป็นต้น ซึ่งแม้แต่ผู้เสียหายซ่อมเองไม่ได้จ้างผู้อื่น ก็มีสิทธิเรียกร้องค่าซ่อมได้ รวมไปถึงค่าควบคุมซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบความเสียหายและดำเนินการต่างๆซึ่งสามารถค้ำประกันเป็นตัวเงินได้

4. ค่าขาดประโยชน์จากการที่ไม่ได้ใช้สอยทรัพย์สินที่ถูกทำลายละเมิด ในระหว่างซ่อม

5. ค่าแรงงานที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นนายจ้างได้จ่ายให้พนักงานของตน พนักงานนั้นได้รับเงินเดือนอยู่แล้ว แต่ถ้าไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายก็ไม่ต้องชดเชย ผู้ทำลายละเมิดต้องรับผิดชอบ

6. ค่าเสียหายที่โจทก์เสียชื่อเสียงและความเชื่อถือในทางธุรกิจ หรือค่าจ้างนักสืบหาตัวผู้กระทำละเมิดเป็นค่าเสียหายที่ไม่เกินกว่าเหตุ ความเสียหาย กรณีทำลายลงหรือการคืนเป็นพันวิสัย ๆ โดยอุบัติเหตุ

ตามมาตรา 439 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ใช้กับกรณีสังหาริมทรัพย์ เท่านั้น

2. ในระหว่างเอาทรัพย์สินไป แม้ทรัพย์สินนั้นไม่อยู่ในความครอบครองของผู้ทำลายละเมิด ผู้กระทำต้องรับผิดชอบตามมาตรา 439

ตามมาตรา 441 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เป็นกรณีที่ผู้ทำละเมิดทำต่อสังหาริมทรัพย์ ผู้เสียหายเป็นเจ้าของทรัพย์ขณะทำละเมิดนั้น อาจไม่ใช่เจ้าของก็ได้
 2. ถ้าผู้ครอบครองได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดในขณะที่มีการทำละเมิดและได้ใช้โดยสุจริตย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ แม้ความจริงบุคคลภายนอกจะเป็นเจ้าของทรัพย์ก็ตาม แต่ถ้าผู้ทำละเมิดรู้ถึงสิทธิของบุคคลภายนอกหรือไม่รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงย่อมไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

3. มาตรา 441 เป็นบทบัญญัติให้ใช้เฉพาะในเรื่องสังหาริมทรัพย์ เท่านั้น
 ค่าสินไหมทดแทนกรณีถึงแก่ความตาย ตาม ป.พ.พ.443,445 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ค่าปลงศพ

- ต้องเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการศพของผู้ตายตามกฎหมาย ม.1469 ซึ่งปกติได้แก่ทายาทหรือผู้จัดการมรดก มีสิทธิเรียกร้อง
- บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง ม.1627 เรียกได้
- พี่น้องร่วมบิดามารดาตามความเป็นจริง (กรณีบิดามารดาไม่ได้จดทะเบียนกัน) เรียกได้
- ส่วนบุคคลอื่นแม้จะเกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้ตาย ไม่มีสิทธิเรียก
- ภริยาไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าปลงศพ
- เงินที่มีผู้ช่วยเหลือในงานศพไม่ตัดสิทธิที่จะเรียกค่าปลงศพจากผู้ทำละเมิด เพราะเป็นเงินที่กฎหมายกำหนดไว้(ไม่นำมาหัก)
- บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรตายบิดาเรียกค่าปลงศพไม่ได้

2. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย ในช่วงระยะเวลาระหว่างวันที่ผู้ทำละเมิดจนถึงแก่ความตายผู้ถูกทำละเมิด ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการงานไปจำนวนเท่าใด ทายาทเรียกได้

3. ค่าขาดไร้อุปการะ คือค่าขาดสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตายซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมาย โดยมีค่านึงถึงความเป็นจริง ผู้มีสิทธิเรียกร้องหรือได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู

- 1) สามี ภริยา ต้องชอบด้วยกฎหมาย
- 2) บิดามารดา ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าอุปการะจากบุตร (บิดาไม่ชอบฯไม่มีสิทธิ)
- 3) บุตรที่เป็นผู้เยาว์มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา
- 4) แต่ถ้าบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ มีสิทธิได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา
- 5) บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ม.1627 ไม่มีสิทธิได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา
- 6) ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรบุญธรรม
- 7) บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ หรือบรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะมีฐานะอย่างเดียวกันกับบุตร แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำหนดมา
- 8) บุตรในครรภ์มีสิทธิได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหากภายหลังเกิดมาอยู่รอดเป็นทารก

ข้อสังเกต

- ภริยาโจทก์ถูกทำละเมิดตาย จากนั้น โจทก์ต้องจ้างคนมาทำหน้าที่ซักผ้าทำครัวและกวาดดูบ้านแทน ดังนี้โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้ได้ตามมาตรา 443 จนถึงวันที่โจทก์ทำการสมรสใหม่
- แม้ผู้ตายเอาประกันชีวิตไว้ บุตรเป็นผู้รับประโยชน์ บุตรยังมีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูได้
- ไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าค่าอุปการะเลี้ยงดูกันจริงๆหรือไม่ ไม่คำนึงถึงฐานะ มีความสามารถเลี้ยงดูได้หรือไม่ ไม่ต้องควรมีรายได้จริงหรือไม่ ก็มีสิทธิเรียกได้
- สิทธิเรียกค่าอุปการะมีเฉพาะในกรณีทำให้ถึงแก่ความตายเท่านั้น
- บุตรเรียกค่าอุปการะได้จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ

4. ค่าชดใช้การขาดการงานของบุคคลภายนอก ตามมาตรา 445 มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ผู้ทำละเมิดมีหน้าที่ตามกฎหมาย ในการใช้ค่าสินไหมทดแทน เป็นค่าปลงศพแก่ทายาท ของผู้ตาย มิใช่ หน้าที่จัดงานศพ ให้ผู้ตาย

2) เงินที่ช่วยทำบุญ ตามศีลธรรม จะนำหักกับเงินค่าปลงศพมิได้

ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น

1) ค่าพาหนะในการที่บิดามารดาและญาติของผู้ตายเดินทางไปจัดงานศพ แต่ญาติเสียค่าใช้จ่ายเดินทางไปร่วมงานศพ มิใช่ ไปจัดการศพเรียกไม่ได้ เช่น ค่ารถยนต์รับส่งแขกที่มาช่วยงานศพ มิใช่ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ค่าเหมารถซึ่งภริยาและบุตรของผู้ตายพาไปเยี่ยม ผู้ตายก่อนถึงแก่ความตาย เป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็น

2) ค่าพิมพ์หนังสือแจ้งในงานศพตามสมควรแก่ฐานะผู้ตาย

3) ค่าทำเจดีย์บรรจุอัฐิผู้ตายตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย แต่ค่าใช้จ่ายในการทำอนุสาวรีย์ไว้กระดุกผู้ตายตลอดจนค่าขาด รายได้ของบิดาและค่าจ้างคนเฝ้าบ้านในขณะที่ได้จัดงานศพมิใช่ค่าใช้จ่ายในการปลงศพหรือค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่น

4) ค่าซื้อที่ฝังศพที่สุสานและค่าทำวงหรีด ตลอดจนค่าของเช่น ให้วศพ และค่าอาหารเครื่องค้ำเลี้ยงแขก ก่อนนำศพไป สุสานและอื่นๆ ตามประเพณีจัดการศพจึ้นตามฐานานุรูปของผู้ตาย

5) ค่าส่งศพผู้ตายกลับคืนไปประเทศภูมิลำเนา

6) ค่าฉีดยาศพ ค่าจ้างรถบรรทุกศพ ค่าโลงศพ ค่าจัดงานศพ 5 วัน ค่าทำบุญครบ 7 วัน และ 100 วัน ค่าเลี้ยงพระ ค่า บังสกุล ค่าติดกัณฑ์เทศน์ เป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นและเหมาะสม

7) ค่าอาหารและเครื่องค้ำเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานศพ กับค่าของและเงินถวายพระภิกษุที่สวดอภิธรรม

8) ถ้าเสียค่าใช้จ่ายนอกจากปลงศพแล้ว ถือว่าไม่ใช่ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ซึ่งจะเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดรับผิดชอบได้ เช่น ค่า สร้างกุฎิให้ผู้ตาย

(3) ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย

- ในกรณีที่มิได้ตายทันที แต่ถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา (ต้องตาย) หากก่อนตายได้เสียค่ารักษาพยาบาลไปเท่าใด ทายาทย่อมมี สิทธิเรียกร้องได้

- ถ้าหากถึงแก่ความตายในทันที ย่อมไม่มีค่ารักษาพยาบาลแต่อย่างใด

- ผู้ตายได้รับส่วนลดค่ารักษาพยาบาล เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตายไม่เป็นผลให้ความรับผิดชอบของผู้กระทำละเมิดลดลง

- ผู้ถูกกระทำละเมิดเป็นข้าราชการ หรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิเบิกค่าพยาบาลก็เป็นเพียงสวัสดิการ จึงไม่ปลดเปลื้องความรับผิดชอบ ของผู้กระทำละเมิด

- การขาดการงานในครัวเรือน

ซึ่งผู้ตายมีความผูกพันตามกฎหมาย ที่จะต้องทำให้แก่บุคคลอื่นในครอบครัว

- สามีภริยามีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน

- บิดามารดามีอำนาจให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ฐานานุรูป

- ก่อนตายผู้ตายและสามีประกอบกิจการร้านอาหารร่วมกับบุคคลอื่น โดยผู้ตายทำหน้าที่ดูแลร้านอาหารถือว่าผู้ตายเป็น

ผู้ทำการงานในครัวเรือนให้แก่สามี

- การให้บุตรช่วยดำเนินกิจการของบริษัทนิติบุคคลที่บิดามารดาจัดตั้งขึ้น มิใช่การงานในครัวเรือน

- การขาดการงานในอุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก

- หมีเป็นลูกจ้างในโรงเรือน ถูกทำละเมิดยังไม่ตายทันที เข้ารับการรักษา 3 เดือน จึงตายระหว่างนั้น เจลิมนายจ้าง ต้องจ่ายค่าจ้างโดยมิได้รับการทำงานตอบแทน เจลิมย่อมมีสิทธิเรียกเงินที่จ้างไปเป็นค่าขาดการงานจากผู้ทำละเมิดได้

- ถ้าหมีถึงแก่ความตายในทันที การจ้างแรงงานย่อมสิ้นสุดลง ไม่มีสิทธิเรียกร้อง

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ร่างกายและอนามัย

มาตรา 444,445,446

1) ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป

- ค่ารักษาพยาบาลทุกอย่าง รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการรักษาพยาบาล เช่น ค่ารถไปโรงพยาบาล ค่ายา ค่าเดินทางไปต่างประเทศให้แพทย์รักษา ค่าจ้างคนเฝ้าไข้ ค่าพาหนะในการเยี่ยมไข้ของเจ้าของไข้ ค่าพักโรงแรมคนเฝ้าไข้
- ค่าขาดประโยชน์ที่บิดามารดาไม่ได้ประกอบภารงานระหว่างที่เฝ้าดูแลรักษาคนไข้ มิใช่ค่าเสียหายที่จะเรียกได้
- ผู้มีสิทธิเรียกค่ารักษาพยาบาล คือ ผู้ถูกทำละเมิด หรือผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาในอันที่จะต้องใช้นี้ค่ารักษาพยาบาลแทนผู้ถูกทำละเมิด เช่น บิดามารดาของมามีสิทธิเรียกแทนบุตร
- ค่าชันสูตรโรค x-ray น้ำเกลือ เลือด เรียกได้ ไม่ว่าจะ เป็นโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน
- ผู้ทำละเมิดเบิกค่ารักษาได้ ผู้ทำละเมิดยังคงรับผิดชอบ

2) ค่าขาดประโยชน์ที่ตามมาได้ระหว่างเจ็บป่วย

- การที่ผู้เสียหายไม่ได้เลื่อนขึ้นเงินเดือน เพราะลางานเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนดเป็นผลโดยตรง เรียกได้

3) การเสียหายในการเสียความสามารถในการประกอบภารงานในอนาคต เช่น พิกัด แขนขาขาด ประสาทเสื่อม

- การสูญเสียความก้าวหน้าในอาชีพเพราะเหตุเสียความสามารถประกอบภารงาน แม้จะยังทำงานได้ ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิเรียกได้

4) ค่าขาดการงานของบุคคลภายนอก คู่ค่าปลงศพ ม.445

5) ค่าความเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงิน ม.466

ค่าความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน หมายถึงความถึง ค่าความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยซึ่งไม่อาจคำนวณได้เป็นตัวเงิน เช่น ค่าทนทุกข์ทรมานระหว่างเจ็บป่วยเพราะถูกทำละเมิด ค่าเสื่อมสุขภาพอนามัย ค่าร่างกายพิการ หรือหน้าเสียโฉม ไม่ถือว่าซ้ำซ้อนกับความเสียหายความสามารถประกอบภารงาน

- การรักษาพยาบาลในอนาคตนับว่าเป็นค่าความเสียหายโดยตรง ศาลคิดได้
- ผลของการละเมิดทำให้โจทก์ทุพพลภาพ โจทก์ย่อมเรียกค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบอาชีพได้ตาม ม.444 และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นยังเข้ากรณีเป็นความเสียหายแก่ร่างกายของโจทก์ตาม ม.446 ด้วย

1. ค่าเสื่อมสุขภาพอนามัยที่โจทก์เรียกร้องให้จำเลยชดใช้ฐานละเมิดทำให้โจทก์เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น เป็นค่าทดแทนความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 ซึ่งศาลย่อมกำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด
2. จำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์ โจทก์ได้รับบาดเจ็บมีแผลบนใบหน้าถึงต้องเย็บและมีรอยแผลเป็น โจทก์มีสิทธิฟ้องเรียกร้องให้จำเลยใช้ค่าเสียหายสำหรับที่จะต้องให้ศัลยแพทย์ทำศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าเพื่อลบรอยแผลเป็นในโอกาสข้างหน้าได้ เพราะเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446
3. ค่าเสียหายฐานละเมิดเพราะต้องตัดขาพิการตลอดชีวิตเป็นค่าเสียหายซึ่งมิใช่ตัวเงินไม่ซ้ำกับค่าที่ไม่สามารถประกอบภารงาน แม้เป็นค่าเสียหายในอนาคตก็คิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันผิดนัดคือวันทำละเมิด แต่ไม่เกินค่าขอที่โจทก์ขอมาตั้งแต่วันฟ้อง
4. สุนัขหลบหนีออกไปได้ขณะจำเลยเปิดประตู สุนัขจึงออกไปกัด โจทก์ได้ แสดงว่าจำเลยมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการเลี้ยงดูสุนัข จำเลยต้องใช้ใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ รวมทั้งค่าทดแทนความตกใจและทุกข์ทรมานด้วย
5. ค่าเสียหายเพราะเหตุที่โจทก์ต้องทุพพลภาพตลอดชีวิต โดยระบบประสาทไม่สามารถควบคุมการขับถ่ายได้ เสียสมรรถภาพทางเพศและไม่สามารถเดินได้ กับค่าเสียหายที่โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานจากการทุพพลภาพตลอดชีวิต เป็นค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 ทั้งสองกรณี อันเนื่องมาจากเหตุที่ต่างกัน จึงแยกจำนวนให้ชดใช้ตามเหตุที่แยกออกจากกันเป็นแต่ละเหตุได้
6. ค่าเสียหายเพราะร่างกายทำให้สังกรรม์เก็ยอับอายขายหน้าไม่ได้เล่นกีฬาไม่ได้สมรส ขาดความสุขสำราญ เป็นเรื่องการขาดหรือสูญเสียความสุขสำราญจากความรู้สึกที่ดี เป็นค่าเสียหายเกี่ยวกับความรู้สึกทางด้านจิตใจอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา 446 ส่วนค่าทนทุกข์ทรมานเป็นเรื่องการต้องทนยอมรับความเจ็บปวดหรือทรมานก็เป็นค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน แต่ก็มีใช้ค่าเสียหายเดียวกัน จึงไม่ซ้ำซ้อน

ข้อสังเกต มาตรา 446

1. สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้กระทำละเมิดซึ่งได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยหรือเสรีภาพหรือหญิงที่ถูกทำทารุณกรรม บุคคลอื่นไม่มีสิทธิ เช่น สามีนถูกทำละเมิดเป็นคนพิการ

ภริยาไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดความสุขจากการสมรส อนึ่ง กรณีที่ถูกทำละเมิดถึงตาย ทายาทของผู้ตายก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 446

2. สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันมิใช่ตัวเงินดังกล่าว ไม่โอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว เช่น ผู้ทำละเมิดทำสัญญาอมรับผิดชดใช้ให้ หรือผู้เสียหายได้ฟ้องคดีเรียกร้องไว้แล้วก่อนตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6303/2547 : การที่เด็กชาย ก. ต้องเป็นคนพิการ ไม่สามารถเดินและจับถ่ายได้ตามปกติ ถือได้ว่าเด็กชาย ก. ต้องสูญเสียความสามารถประกอบการงานในภายหน้าและทำลายความก้าวหน้าไปตลอดชีวิต โดยความเสียหายที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติก็คือ ความเสียหายที่สามารถประกอบการงานได้สิ้นเชิงทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต เมื่อผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ 1 ทำให้เด็กชาย ก. ต้องทุพพลภาพไปตลอดชีวิต โจทก์ทั้งสองจึงเรียกค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงานได้ตาม ม.444 วรรคหนึ่ง และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นนี้ยังเข้ากรณีเป็นความเสียหายอันเป็นที่มาของความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจอย่างแสนสาหัสที่บังเกิดขึ้นกับเด็กชาย ก. ในขณะที่มีอายุเพียง 6 ปี เท่านั้น โจทก์ทั้งสองจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 ด้วย ค่าเสียหายดังกล่าวไม่ซ้ำซ้อนและไม่เป็นค่าเสียหายอย่างเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1888/2547 : ป.พ.พ. มาตรา 438 วรรคหนึ่ง ให้อำนาจศาลเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่าจะพึงใช้โดยสถานที่ เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ดังนั้น แม้จำเลยไม่ให้การต่อสู้ในเรื่องค่าเสียหาย ศาลอาจกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทและวินิจฉัยเรื่องค่าเสียหายได้

... การใช้สิทธิฟ้องขับไล่ในฐานะเจ้าของทรัพย์สินปกป้องทรัพย์สินของตนไม่ให้จำเลยซึ่งไม่มีสิทธิเข้าเกี่ยวข้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 ไม่มีกำหนดอายุความ ส่วนการเรียนค่าเสียหายฐานละเมิด ตาม ป.พ.พ. มาตรา 448 มีกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องหาเสียรู้ถึงการละเมิด และผู้ต้องหาจะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน และการนับอายุความตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/12 ให้เริ่มนับแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป เมื่อจำเลยทั้งสามอยู่ในที่ดินที่จำเลยที่ 1 นำมาขายฝากให้แก่โจทก์มาโดยตลอดเมื่อครบกำหนดไถ่คืนแล้วจำเลยที่ 1 ไม่ไถ่คืนและโจทก์บอกกล่าวให้ออกไปจากที่ดินแล้วจำเลยทั้งสามไม่ยอมออกไปจึงเป็นการอยู่โดยละเมิด ครอบครองที่ดินทั้งสามไม่ยอมออกไปการละเมิดก็ยังคงมีอยู่ คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5545/2546 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 429 ที่บัญญัติให้บิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์ด้วยนั้น หมายความว่าต้องเป็นบิดามารดาผู้ที่มีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ด้วย ดังนั้น บิดามารดาจึงต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ที่จะต้องร่วมรับผิดชอบในผลที่ผู้เยาว์ทำละเมิด เมื่อจำเลยที่ 2 ให้การรับรองจำเลยที่ 1 เป็นบุตรโดยให้ใช้นามสกุลให้การอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตลอดมาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าโจทก์มิได้ยื่นยันว่าจำเลยที่ 2 เป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 1 ดังนั้น จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ตามบทกฎหมายดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7104/2546 : เมื่อโจทก์จะเข้าไปรื้อถอนทรัพย์สินของโจทก์ออกจากสถานที่ก่อสร้างอาคารของจำเลยที่ 1 นั้น จำเลยที่ 2 และที่ 3 ในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนจำเลยที่ 1 ห้ามและขัดขวางมิให้โจทก์เข้ารื้อถอนซึ่งเป็นการกระทำโดยไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้กระทำได้ ต้องถือว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 กระทำต่อโจทก์โดยผิดกฎหมายทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายอันเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 จึงต้องคืนทรัพย์สินให้แก่โจทก์หรือใช้ราคาและค่าเสียหายอื่น ๆ ด้วย และเมื่อการกระทำของจำเลยที่ 2 และที่ 3 เป็นกิจการของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 ย่อมต้องร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 รับผิดชอบต่อโจทก์ ในการใช้ราคาและค่าเสียหายอื่น ๆ ด้วย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1167 ประกอบด้วยมาตรา 427

